

Dragutin FELETAR

Pravila legradskog Šošarskog i kušnjarskog ceha iz 1697. godine

I.

Cehovi, kao specifična obrtnička udruženja, nastaju u našem kraju uglavnom tokom XVII i XVIII stoljeća, kada praktički u zapadnoj Evropi već polako zalazi njihova »zvijezda«, a u najvažnijim trgovištima sjeverozapadne Hrvatske, kao primjerice Varaždinu, osnivaju se cehovi i nešto ranije, pa čak i u XV stoljeću.¹ Cehovi su, bez sumnje, odraz razvoja sredstava za proizvodnju i društveno-političkih odnosa svoga vremena.

Ustrojstvo legradskih cehova bilo je pod velikim utjecajem sličnih obrtničkih udruženja Varaždina i Koprivnice, pa donekle i Zalaegerszega, te posredno i Gradeca (Zagreba).² Od varaždinskih i koprivničkih cehova, legradski su obrtnički oci prepisivali pravila ili artikuluše, držali se određenih ustaljenih normi u pogledu izrade majstorskog djela (meisterstück), djetičkih »vandrjanja«, ponašanja u trgovini i na sajamovima, u međusobnim odnosima između gazde, šegrta i djetića, itd. Značajan utjecaj na razvoj legradskih cehova imala su također i međimurska

obrtička središta, osobito Čakovec, Prelog i Donja Dubrava, jer je poznato da je do 1710. godine Legrad i fizički pripadao Međimurju,³ a njime su sve do početka ovoga stoljeća vladali međimurski feudalc i velikoposjednici.

Smješten na vrlo atraktivnom prirodnom i strateškom položaju na sutoku Mure u Dravu, Legrad vrlo rano postaje jedno od najvažnijih trgovišta u ovom dijelu Podravine, koje po broju stanovnika i po gospodarskom značenju nimalo ne zaostaje iza Koprivnice, Ludbrega, Preloga ili Đurđevca. Njegovo značenje i izgradnja osobito napreduju tokom XVI i XVII stoljeću, kada legradska utvrda, uz susjedni Novi Zrin, postaje jedna od glavnih središta obrane od Turaka. Zrinski ovdje grade velebnu nizinsku fortifikaciju, jer granica je tu na Muri i Dravi (Osmanlije su vladali Kanjižom od 1600. do 1690. godine).

Uz brojnu vojnu posadu, Legrad postaje i snažno trgovačko i obrtničko središte, tu se miješaju razni utjecaji, vjere i narodnosti. Uz utvrdu niče obrtničko-trgovački suburbium ili podgrađe, kojemu vlasnici Međimurja (Zrinski, markiz de Prye, Cikulin, Althani, Festetići) daju razne povlastice, a u pravilu ih potvrđuju i carski visokodostojanstvenici ili sami carevi. Haller, primjerice, spominje da je kralj Ferdinand III već 1643. godine, dozvolio Legradanima trgovanje po cijeloj Mađarskoj, a »suditi im pako mogu jedino suci oppiduma Legrad«.⁴ Žganec pak

¹ Rudolf Bičanić: Doba manufakture i počeci industrije u Hrvatskoj i Slavoniji, 1750—1860., Zagreb 1951., str. 51; Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973., str. 83.

² U Varaždinu je ceh kirurga, brijača i kupalištara osnovan već 1557., a kasnije se spominju i drugi cehovi. U Koprivnici su obrtnici uglavnom bili organizirani u devet cehovskih udruženja, od kojih su najstarija (dosad poznata) pravila Ceha bravara, kovača, krznara i remenara od 12. rujna 1635. godine. O cehovima se čuva vrlo obilna dokumentacija u koprivničkom, varaždinskom i čakovečkom muzeju, te u Historijskom arhivu u Varaždinu. Opširnije o tome: Bičanić, o.c.; Feletar, o.c.; Mirko Andrić: Pravila ceha tkalaca u Varaždinu iz godine 1561., rukopis, HAV; Rudolf Horvat: Poviest slobodnog i kraljevskog grada Koprivnice, Zagreb 1943.; Ivan Bach: Najstarija koprivnička cehovska povelja, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, Koprivnica 1946—1953., itd.

³ U jednoj katastrofalnoj poplavi, bujice Drave su 1710. godine zaobišle Legrad sa sjeverne strane i tako selo preselile u Podravinu, jer je južno korito, koje se i danas može pratiti u konfiguraciji terena, vremenom presušilo. Dragutin Feletar: Legrad, Čakovec 1971., str. 107.

⁴ Jenö Haller: Legrad törtenete, Eszek 1912., str. 67.

piše da je »mjesto Legrad bilo i poveljno trgovište, te je imalo svoj magistrat. Zapisnici o sjednicama magistrata čuvaju se od 1672. godine, a pisani su većim dijelom latinskim jezikom, kasnije mađarskim, a za vrijeme apsolutizma hrvatskim. Značajno je da je legradski magistrat sa senatorima imao i sudačku vlast.«⁵ Zanimljiv je i podatak da 1674. godine kod Leграда i Kotoribe na Dravi djeluju i male luke, a na rijekama cvjeta šajkaštvo (razmjena dobara na čamcima), zlatarstvo i mlinarstvo.⁶ Godine 1682. u Legradu je radila i solana za šire područje, a sol se razvozila čamcima ili konjima. Legradski kapetani imaju vojničku vlast nad posadama tvrđa u Kotoribi, Goričanu, Dekanovcu i Križovcu.⁷ Trgovačko značenje Leграда osobito su podupirali poznati sajmovi, od kojih su najunosniji bili stočni (osobito konja). Potkraj XVIII stoljeća u Legradu se naseljavaju grčki, a nešto kasnije i židovski trgovci, koji su davali ton gospodarskom životu oppiduma sve do drugog svjetskog rata. Imajući u vidu važnost ovoga trgovišta, Marija Terezija proglašava ga 8. kolovoza 1759. godine poveljnim i slobodnim kraljevskim oppidumom.⁸ Legrad ima, ako je posve vjerovati postojećim podacima, vrlo zanimljiv razvoj svojeg stanovništva. Naime, ovo trgovište je od 1446. godine, kada se po prvi put spominje njegova utvrda,⁹ pa preko Zrinskog Leграда, do XIX stoljeća, demografski doživjelo značajne potrese i gotovo skokovite promjene. Naime, prema podacima župnih matrica iz 1771. godine u Legradu je bilo čak 1112 domaćinstava ili 6039 stanovnika,¹⁰ što uvelike premašuje sva tadanja trgovišta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj! Međutim, Josip Buturac navodi da je već 1791. godine u Legradu bilo svega 1603 žitelja, što se može objasniti jedino smanjenjem vojne posade i reorganizacijom Vojne krajine koja je u tom vremenu učinjena.¹¹ Kasnije se demografski razvoj odvijao, manje-više, normalno: 1830. Legrad broji 1865 stanovnika, 1857. prilikom prvog službenog popisa već 2357 stanovnika, itd.¹² Već i samo ovi podaci o broju stanovnika nedvojbeno govore o važnosti Leграда u prošlosti, što nam posredno dokumentira

da su i obrtnička udruženja ili cehovi također imali značajnu funkciju za širu okolicu legradske Podravine, istočnog Međimurja i mađarske Legradske gore.

II.

Legradski obrtnici, kojih je prema arhivskoj građi i navodima Hallera bilo barem trideset vrsta, bili su organizirani u desetak cehova. Nažalost, dokumentacija o svim legradskim cehovima nije očuvana, jer je nestala u vihoru rata ili nepažnjom. Dobar dio cehalija bio je »na životu« još 1912. godine, kada je legradski učitelj Jenő Haller osnovao znameniti legradski muzej. Upravo zahvaljujući Halleru, zatim dr Žganecu, te arhivskoj građi, koja se još i danas čuva u Arhivu Hrvatske u Zagrebu, Historijskom arhivu u Varaždinu i drugim arhivima u našoj zemlji; i Mađarskoj, danas nešto više znamo o legradskim cehovima. Zanimljivo je navesti da se pravila Šoštarskog i kušnjarskog ceha legradskog, koji su predmet ovoga rada, čuvaju u Arhivu Vojvodine u Sremskim Karlovcima i da sam do njih došao dobrotom arhiviste Lajčija Matkovića. O ovom cehu opširnije piše i Haller u svojoj knjizi o Legradu, ali se izvornik negdje zagubio, te mu nema traga u nekom od naših arhiva.

Iako pravila Šoštarskog i kušnjarskog ceha potječu još iz 1697. godine, ovo nije i najstariji legradski ceh. Naime, upravo Legrad, kao vrlo važan oppidum na sutoku Mure u Dravu, osniva svoja obrtnička udruženja već koncem XV stoljeća, dakle gotovo u isto vrije-

⁵ Dr. Vinko Žganec: Sličice iz povijesti Leграда, Međimurski kalendar, Cakovec 1924., str. 95–99.

⁶ Feletar: Legrad, o.c., str. 100–110; Spomenica rimokatoličke župe Legrad.

⁷ Josephus Bedekovich: Natale solum sancti Hyeronimi . . . Neostadii Austriae 1752., str. 278.

⁸ Zanimljivo je da se ovaj dokument čuva u Arhivu Vojvodine u Sremskim Karlovcima. Do podatka i prijevoda došao sam dobrotom arhiviste Lajčija Matkovića, na čemu mu se i ovom prigodom najljepše zahvaljujem.

⁹ Dr. Branimir Gušić: Prilog etnogenezi legradskog kraja, Liječnički vjesnik, Zagreb 1962., str. 122–125.

¹⁰ Tabela Parochiarum anno D. 1771, Nadbiskupski arhiv Zagreb; Gušić, o.c. str. 124.

¹¹ Josip Buturac: Žiteljstvo Zagrebačke Nadbiskupije kroz 150 godina, Katolički list, Zagreb 1941., str. 304.

¹² Svoj zenit legradsko je stanovništvo ponovno doseglo 1921. godine — 2922 stanovnika, a po zadnjem popisu iz 1971. u mjestu je živjelo 2110 žitelja.

Naslovna stranica znamenite povijesti Međimurja Josipa Bedekovića iz 1752. godine

me kao i razvijeni Varaždin. Najstariji legradski ceh vezan je uz proizvodnju noževa i mačeva. Legradski noževi bili su sve do konca prošlog stoljeća na evropskom glas. Legradski nožarski ceh dobio je svoja pravila već 1480. godine, a slično udruženje obrtnika nožara postoji tada i u Čakovcu.¹³ U doba borbi s Turcima taj je zanat osobito cvao, a prigodom sklapanja lokalnog mira s kaniškim Hasan-pašom, Zrinski mu je u Legradu 1648. godine poklonio zbirku legradskih noževa. Haller također piše da su u XVII stoljeću »kada Legrad ima četiri poznata sajma, trgovci iz Italije, Njemačke, Grčke i Turske brzo pokupovali sve noževe koje su legradski nožari iznijeli na prodaju«, a o kvaliteti legradskih noževa 1752. godine piše i Josip Bedeković. Godine 1767. najpoznatiji članovi Legradskog

nožarskog ceha su Adam Lančos, Jakob Kapelaj, Stjepan Horvat, Đuro Horvat, Stjepan Robozin i Stjepan Kovačić. Godine 1885. na budimpeštanskom sajmu legradski nožar Ivan Kovačić osvojio je zlatnu medalju. Ceh se praktički raspao koncem XIX stoljeća, a i ovaj zanimljiv zanat je do danas posve izumro u Legradu.¹⁴

Od ostalih legradskih cehova, vrlo aktivan bio je i Mlinarski ceh. Iako je mlinarstvo na Dravi neobično stari zanat, pravila Mlinarskog ceha potječu tek iz 1750. godine. Prvi cehmešter ovog ceha zvao se Đuro Gardanji, a pravila su praktički bila prepisana od Mlinarskog ceha iz susjednog međimurskog Donjeg Vidovca. Pravila legradskog Mlinarskog ceha potpisala je kasnije, 1768. godine, također i carica Marija Terezija. Novi statut ovog ceha usvojen je 1840. godine, a Haller piše da je 1912. godine posljednji cehmešter bio Đuro Ljubić, koji je tada cehovsku blagajnu predao novoosnovanom legradskom muzeju. Posljednji mlin na Dravi kod Legrada demontiran je 1967. godine, a vlasnikom mu je bio Joakim Ljubić.

Svoj zaseban ceh osnovali su i legradski šajkaši. Šajka je zapravo specifičan dravski čamac, kojim se u prošlosti, kada nije bilo cesta, obavljao promet i razmjena Murom, Dravom i potocima. Šajkaški ceh u Legradu dobio je svoja pravila 1717. godine, a potpisao ih je kralj Karlo III. Početkom prošlog stoljeća ovaj ceh je prestao djelovati.

U spomenici župe Legrad našao sam podatak da je u mjestu 1747. godine postojao i zaseban Tkalački ceh, kojem je tada cehmešter bio Juraj Ros. Iste godine djelovao je i Mesarski ceh. Najvjerojatnije su pravila ovih cehova bila znatno starija, ali nažalost temeljitih podataka ili artikulaša — nema očuvanih.

Ostali zanatlije, koji nisu bili dovoljno brojni da osnuju svoje zasebne cehove bili su članovi takozvanog Starog ili mješovitog ceha (neki su ga još zvali i

¹³ Haller, o.c., str. 133 (»1480. godine kralj Matijaš potvrdio je statute čakovečkom i legradskom nožarskom cehu«).

¹⁴ Feletar: Legrad, o.c., str. 173.

Veliki ceh). Na statut Starog ceha u Legradu nailazimo već 1677. godine, kada su mu članovi bili kovači, brava-ri, kolari i remenari. Haller spominje u popisu izložaka iz legradskog muzeja i pečat Starog ceha iz 1770. godine. Statut Staroga ceha odvojeno su imali i djetići (kalfe), što je inače bio običaj i u drugim trgovištima (Koprivnici, primjerice).¹⁵ Poseban statut djetića Staroga ceha potvrdio je 1674. godine grof Adam Zrinski.¹⁶

O ostalim legradskim cehovima nažalost zasad nisu pronađeni vjerodostojni podaci.

III.

Sudeći prema pravilima iz 1697., a i prema drugim arhivskim podacima, Šoš-tarski i kušnjarski ceh u Legradu pripadao je među najveće i najbolje organizirane u trgovištu. To je i posve razumljivo, jer postolara i kožara je nekad bilo vrlo mnogo — oni su bili jedini opskrbljivači obucom i kožom šireg legradskog područja.

Pravila ovoga ceha bila su najprije napisana na latinskom jeziku, a 1711. godine prevedena i na starokajkavski. Naime, na posljednjoj stranici ovih prevedenih pravila jasno piše: »Ove privilegijume iz diackoga na horvaczki iezik prainachio od recsi do recsi ieszu uchinili prepiszati mestri sostarszki po mene Koncsos Istvanom, die 24. febr. 1711.« Haller, pak, dalje navodi da je latinski tekst ovih pravila, dakle ona iz 1697. godine, potpisala vlastoručno Marija Terezija 1776. godine, čime im je trajnije produžila vijek važnosti sve do prošloga stoljeća. Kajkavski tekst pravila potvrdili su spomenute 1711. legradski suci i dostojanstvenici trgovišnog magistrata Ladislaus Matthiosorszki, Ethus Nittrientis i Joannes Domaniczki. Iz ovih je pravila, pisanih na »horvaczkom ieziku«, jasno da je 1697. godine pravila legradskog Šoš-tarskog i kušnjarskog ceha potpisao osobno kralj Leopold.¹⁷

Kao što je to bio običaj u to doba, šoš-tarski i kušnjarski meštari legradski prepisali su pravila za svoj ceh od sličnih obrtničkih udruženja iz Koprivnice ili možda kojeg drugog blizog trgoviš-

Naslovna stranica povijesti Legrada Jenö Hallera tiskane u Osijeku 1912. godine

ta. Naime, koprivnički čizmari šalju već 1672. godine svoje izaslanike u sličan ceh u Varaždin da mole za dopuštenje za prijepis njihovih pravila. Procedura je trajala relativno dugo, da bi 1681. godine koprivnički čizmari konačno predložili caru Leopoldu I da im potpiše njihova pravila (»Czeski artikulusi plemenitoga Szega Chizmesinkoga na horvatski jezik preobrnjeni znachinom kak znutra«), što je on 7. srpnja spomenute godine i učinio u Bečkom Novom Mjestu.¹⁸ Nije isključeno da su legradski šoš-tari upravo koristili ovaj

¹⁵ Takav je i Statut Detichev Sztarog Czeha Koprivnice iz 1795. godine, koji se čuva u Muzeju grada Koprivnice.

¹⁶ Haller, o.c., str. 190.

¹⁷ Pravila Šoš-tarskog i kušnjarskog ceha legradskog, Arhiv Vojvodine, Sremski Karlovci, str. 1.

¹⁸ Dr Leander Brozović: Osnatak čizmarskog ceha u Koprivnici, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, Koprivnica 1946—1953, str. 21.

koprivnički predložak za pisanje svojih pravila, što bi se po načinu rasporeda i toka sastavka dalo i zaključiti. Analiza pojedinih artikulača (članova) pravila Šošarskog i kušnjarskog ceha legradskog pokazuje zapravo da su u njima sadržani gotovo svi elementi karakteristični za obrtnička udruženja onog doba, koja su imala za cilj održavanje uskih cehovskih interesa struke, pa makar uz relativno čvrste i željezne stege. Odredbe pravila poštivala su se s velikim respektom, a moć cehovskih artikulaša u Legradu praktički slabi tek polovicom prošlog stoljeća, da bi se ova obrtnička udruženja održala sve do pred prvi svjetski rat. Svoj organizacijski i tradicijski izdanak legradski cehovi imaju danas još jedino u živućem Dobrovoljnom rimokatoličkom pogrebnom društvu (češko društvo). Naime, ovo društvo još je i danas očuvalo nešto od sjaja cehovskih povorki, iako se njegovo djelovanje odnosi izrazito na uveličavanje pogrebnih ceremonijala.¹⁹

U prvom artikulušu Šošarskog i kušnjarskog ceha legradskog jasno je određeno da se »med meštre« može uzeti jedino pošten građanin, koji se za ovu »meštiju zvučil« i koji je postao građaninom poveljnog trgovišta legradskog. Ovakve odredbe imaju gotovo sva pravila sličnih cehova u Varaždinu, Koprivnici, Čakovcu ili u drugim varošima i trgovištima. Drugi artikuluš govori o načinu izradbe majstorskog djela, a kada ovo djelo uspješno izradi novi mešter ima »med bratimstvo jeden taler i jeden rajnički forint postaviti«, te za svoje meštre »dober obed pripraviti«.

Treći artikuluš već govori o čvrstoj disciplini, jer kaže da mladi mešter mora slušati i biti podložan starijem. Ako to ne bi bio, kažnjava se, »kaštiguje«, s naplatom rajnskog forinta ili funtom voska. Četvrti artikuluš propisuje prednost za domaće meštre u iznošenju robe na sajam pred »stranjskemi«. Ako se ustanovi da roba »zvonjskoga« meštra nije u redu, ona se zapljenjuje i traži odšteta. Peti artikuluš govori protiv vrbovanja kalfi od drugih meštrov, a ako se koji mešter u takvom poslu

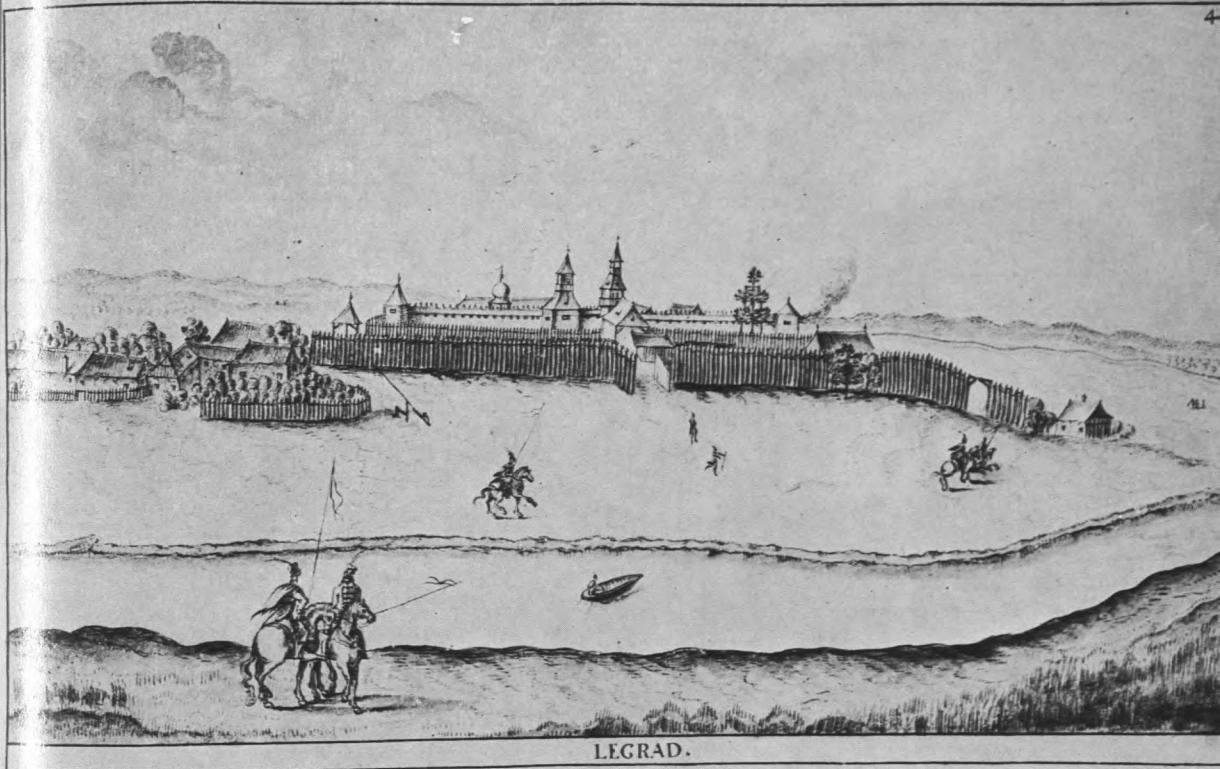
najde ima platiti čak dva rajnska forinta, što nije bilo malo. Šesti artikuluš točno propisuje visinu plaće kalfi, kako tu ne bi bilo kakvih razlika između meštrov, pa prema tome i nezadovoljstva. Sedmi artikuluš određuje međusobne odnose šegrta i gazde, pa među ostalim određuje da »navuk« obvezno traje tri godine i u tom vremenu mešter osigurava »mladencu opravu i jestvinu«. Osmi artikuluš propisuje da kalfa mora barem dva tjedna prije najaviti svoj odlazak.

Deveti artikuluš već određuje solidarnost među meštrima ceha, jer ako koji mešter ne bi mogao »tirati meštiju«, imaju ga ostali članovi ceha primiti na posao kao kalfu. U ovom duhu nastavlja i deseti artikuluš, koji govori o tome da se meštri međusobno nemaju što svađati niti »karati«, već sve nespornosti rješavati pred svojim cehmeštrom. Ako to ne bi učinili, kažnjavaju se plaćanjem jednog rajnskog forinta »v bratovštinu«. Jedanaesti artikuluš govori o dužnosti meštra da se prijave cehmeštru kada odlaze na dalji put, kao i ostavljanju znamenja ili tablice u tom slučaju.

Zanimljiv je bio i način zapošljavanja djetića koji su u Legrad dolazili iz drugih trgovišta. Naime, dvanaesti artikuluš propisuje da se ovi kalfe moraju prvo javiti oca-meštru, koji ih primi i rasporedi k nekom od meštrov. Trinaesti artikuluš strogo zabranjuje izradu obuće od konjske kože, jer ako koji tu zabranu prekrši, čak gubi svoju meštiju. Isto tako je strogo zabranjeno drugdje kupovati gotovu obuću i zatim je kao svoju prodavati na sajmu u Legradu. Tko prekrši tu odredbu, također gubi svoju meštiju. Petnaesti artikuluš propisuje da svaki mešter može kod svoje kuće »svakojačju kožu včiniti« (štaviti).

Šesnaesti artikuluš štiti potrošače obuće, jer prije nego mešter »vsake sobote« iznese svoje djelo na »pijac«, ima ga pregledati cehmešter, pa ako nije dovoljno kvalitetno, ima se »siromahom razdeliti«. Sedamnaesti artikuluš baca

¹⁹ Opširni dokumentirani podaci o ovom zanimljivom društvu, čiji se zapisnici vode od 28. veljače 1892. godine, objavljeni su u monografiji »Legrad« prof. Dragutina Feletara, Čakovec 1971., str. 127–130.

Legradska utvrda u prvoj polovici XVII. stoljeća

malo više svjetla na izbor cehmeštra. Doduše, nije točno određeno kada se on bira, ali jasno piše da on mora obaviti prisegu pred varoškim sucom ili rihtarom, te pred legradskim kapetanom, kao vrlo visokim časnikom. **Osamnaesti** artikuluš također govori o podložnosti meštrov Šošarskog i kušnjarskog ceha legradskog svojem cehu i mjesnim odnosno feudalnim dostojanstvenicima. Isto to govori i **devetnaesti** artikuluš, ali on kaže da se određena disciplina može održavati, ako je to potrebno, čak i uz pomoć »kapetana legradskog«.

Dvadeseti artikuluš govori o tome da nitko ne može kazniti ni optužiti bilo meštra, detića ili šegrta, a da prvo nije ovaj spor riješio pred cehmeštrom,

gdje valja dokazati krivicu. **Dvadeseti-prvi** artikuluš određuje da njemački mešter može uzeti u navuk hrvatskog šegrta ili u posao hrvatskog kalfu — i obratno. To nam posredno govori da je u Legradu bilo dosta obrtnika Nijemaca, što je i posve razumljivo s obzirom na vojno značenje ove utvrde, kao i s obzirom na povijesni razvoj obrta u našim krajevima.²⁰ Međutim, vjerske tolerancije baš nije bilo, jer **dvadeset drugi** artikuluš jasno kaže da ni je-

²⁰ Kao što je poznato, jači počeci obrta u našim krajevima, a osobito u Međimurju, datiraju od XIV odnosno XV stoljeća, kada su ugarsko-hrvatski krajevni naseljavali u naša veća trgovišta takozvane krajevske goste ili hospite, koji su uglavnom bili Nijemci, Austrijanci ili Cesi. Ovi hospite su, primjerice, u to doba osnovali i trgovište Prelog, kasnije jedno od najznačajnijih obrtničkih središta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

dan član ceha ne može postati ako nije rimokatolik, pa čak niti šegrt ili kalfa. **Dvadeset treći** artikuluš govori o tome da i njemački i hrvatski članovi ceha imaju jednu kasu i ladicu, kako bi prikupljena sredstva bila na zajedničku »hasen i potreboču«.

Dvadeset četvrti artikuluš govori o tome da je »pobožnost i pokornost božja« glavna osobina meštrov, da ceh mora u crkvi imati svoju zastavu, te obvezuje sve članove ceha, uz prijetnju kazni plaćanjem novca ili voska, da redovito prisustvuju službi božjoj. **Dvadeset peti** artikuluš obvezuje sve članove ceha da se brinu za pokop svojih kolega iz udruženja, te da obavezno prisustvuju sprovodu.

Dvadeset šesti artikuluš vraća se na propise u vezi s postajanjem majstora, te govori da meštrov sin treba prilikom izučavanja zanata i polaganja majstorskog ispita plaćati samo polovicu propisanih daća u odnosu na druge kalfe. Ostala četiri artikuluša — **dvadeset sedmi, dvadeset osmi, dvadeset deveti i trideseti** — određuju da niti zemaljski gospodin niti sudac ne mogu štitiiti onog člana ceha koji se ogriješio o ova pravila, zatim da se ovi artikuluši imaju javno čitati svake godine kako bi se zapamtili i poštivali, te da se jednom bira cehmeštar iz redova njemačkih šoštara i kušnjara, a jednom iz redova hrvatskih majstora.

IV.

I na kraju evo točnog prijepisa pravila šoštarskog i kušnjarskog ceha legradskog iz 1697. godine, koja su pisana starohrvatskom kajkavštinom, a potpisao ih je u Beču kralj Leopold:²¹

Mi Leopold, dux dei gratia (...) odebrani Czeszar y kralj Vugerski, Na Znanie daiemo obznanuiuchi vszem i vszacomu komie vridno y dosztoino ter potrebno da mudre y vernih nassih Thomas Staynyak Pervoga meštra Czeha Sostarske y Martina Szocsich, Janussa Pombocz, Ivana Vargovicha, Gregura Stefanecz, Janussa Varghe, Martina Vargovich, Mihal Horvatt. Tak Nemškoga, kak Horvaczkoga Navuka Liudi

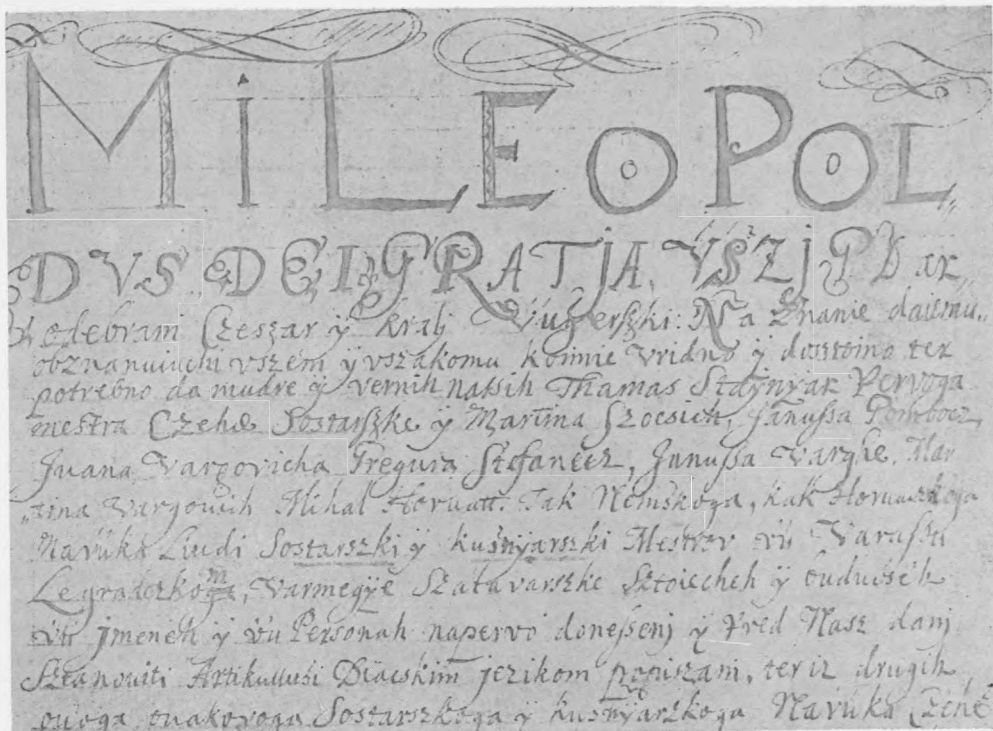
Sostarszki y kusnyarszki Mestrov vu Varassu Legradskom, Varmegye Szatavarszke Sztoicheh y buduचेh vu imeneh y vu Personah napervo donessenj y Pred Nasz danj.

Sztanoviti Artikulluši Diacskim jezikom popisani, ter iz drugih onoga onakovoga Sostarszkoga y kusnyarszkoga Navuka Czehez Privilegiumov vuni Vzety y czesz ili po Vernoga pravo Liublenoga, Herculem Josephom Ludvicum Thurnety Marchionem de Prie kako Megymorsskoga y Prava Csakoveckoga zemelszkim Podravom na obdersšavanie dobroga Reda izebrany, ter onak Nassoj Czeszarskoj y Kralyevzkoj Svetloszti preporuszeni poniznosze mollecsi dabiszmo ove Articulusse y vunyh zadersavane Punctume, za Branichne Ponlyne y prietne Zpornainess, ter bi nasse Privilegiume Poznamenuvaty y popiszati dopusesaiuch iz kralievzke moguchnoszty Nasse, na Jakoszt imenuvanih Mestrov Varassa Legradzskoga y nyhovoga odnetka Decze na veke Szlusecsu orobuvali Voiacsilli ter potrebuvali koy Artikullussi Shehski redom (redom) date popisanem ovaksze iaiu y obdersavaty budu morali.

Pervi Articulus, da koygoder Sostar illiy kusnyar budesse hotel vu ovi Szeh ali Bratovcsinu pusztity illi daty y Mestrom bude hotel bity Mora naipervo pred vszem drugim oształim dugovanien, od Postenoga Naroda Szvoiega y od Navuke Mestrie Szvoie iz onoga mesztra vu koiemszeie Mestrie zvucsil, tulikaise od poszinoga Sivlenia Szvoiega kakszeie med Luidem dersal y ponaszal, pod Peisatom meszta ovoga Szvedocsansztvo dusenie imeti y akobi iz pravichneh Ztanoviteh Zrokon vsza ova imeti nemogel, vusame ova ovakvt postenih ter Bogoboiecsih Liudi szvedochansztvom doprineszty, ter ovaksze vu Bratovcsinu prieti potomtoga za Pravoga Mestrasze ozivaty y dersaty.

Drugi Articulus, Fesztli zadovolyga Navuka Mestrie ovakve mora zverhu toga ovakovu Probu vucsinyty da iz pet kovsi, jedne kozlovine druge Teleise tretie kozine y tulikaise dneh onesine Deszet Parov obuteli mora izkrojiti, ni-

²¹ Izvornik se čuva u Arhivu Vojvodine u Sremskim Karlovcima.

Prva stranica pravila legradskog šoštarskog i kušnjarskog čeha (Arhiv Vojvodine, Sremski Karlovci)

star naime prvo nego ovo vucsiny na Poveksavanie dike Bosie, ter Poniznoszt koiase vu Articulusseh Cheza Nasse Zadersava, med Bratimstvo jeden Taller posztaviti ima, pako po opravlenom delu Probe szvoie dusanie mestrom ieden dober Obed pripraviti y daty, potomtoga tulikaise kszemu tomu, med Bratimstvo ieden Rainiski Penez gotovih platiti y posztaviti y braty mora.

Trety Articulus, koygoder iz med novih Mestrov, Mestrom posztane ili bude hotel posztaty, dusenie Szvoiemu Ztarszemu Mestru podlosen bity, akobi pako nebimu hotel podlosen bity, morasze po mestreh za ieden Rky vu Penezih y zaszeb za ieden funt sznes voschenih gastigati.

Cseterti Articulus, vu vremenu szejmenom tak Domaisim vu Varossu sztoie-

chim Mestrom, kak y Zvunzkim vszakoilehko delo ocsinerto szlobodno bude oddavaty, ali podpunoma Pervo nego Zvunzski Mestri szoie delo vun polose delo nyihovo Metri nutrasniy Cheha ove vsigdar pogledati ter providety moraiu med koim ako Zvunzkim Mestrov kakovo falingu ili nebi bilo dobro naisyneno delo ter naidu y zposnaiy, imaimsze vzeti ter nazad nepovernuty Pervo nego od vszakoga Para szedem novacz ne posztave, a potlam pako daimsze ima iszto delo nazad daty y povernuti.

Peti Articulus, da nyeden Mestrov Szlugu, niti Deticsa drugoga Mestra razgovority y kszebe svieti nima, akolisze pako koyi vutom naide, dusanie vu Bratovesinu dva Rka daty.

Seszti Articulus, da nyeden Mester Detichu Szvoiemu za dello iednoga tyed-

na, nima vecz, nego deszet kraiczarov placse daty y od vszakoga sztaroga Po-destna jeden Novecz, akoliby pako koyi vecs dal, ter sze more zesznaty, tak zasoztane y bude dusen iednim Rkom med Bratovesinu y z iednim funtom snech voschesenih vu Ladiczu Obes-sinzku.

Szedmi Articulus, koygoder Mladenezc bude sze vuchil Mestrie ove dusanie po onom Gozpodaru szvoiem czella tri Letta doszlusity opravu y jesztvinu, szvoiu prinyem za Obsztuin imaiuchy nitinie za Navuk nikai ne desen datti ni plati-ty, akoli pako nebu vech od dveh Letth hotel szlusity, dusan bude vutom takovom navuku Mestru y Goszpodaru svoiemu za Navuk Platity.

Oszmy Articulus, da Znovich naiett De-tich, niyeden nema od Goszpodara szvoiega pod niyeden Zrok, Stirnaiszt dnevv pred szeymenem vremenom Va-rasza ovoga odity ility delomu na kraj osztavity nego dusanie pod gore imenu-vanu placsu osztaty priniem.

Devety Articulus, Akobisze koy iz med zvunzskih Mestrov Senu imaiuch vu Varasz bisze hotel naztanity, tek koye pervo Mestriu ovu delat y gonit, a on-da pako od szziromastva, ali kakvih dru-geh zrokov tiraty nebi mogel ali nebi imel obcem Dusznsizuga kak y drugo-ga Deticha kszebi priety y delomu datty y pomocliga.

Deszeti Articulus, Da niyeden Mester z drugem pod niyeden Zrok nity na Vu-licze, nity na Piaczu, nity pri vinu ni-masze szvagyuvaty nity karaty, nego ako koy imaib med szobum dusniszu szvoi-emu Czehmesztru napervo daty koye more i mora Czehmester poszluhnuty y onak koiega bu videl daie Zrok ility Pocsetek te takove karke szvagyuvama, kastigalga bude z iednim Rkom vu Bra-tovchinu.

Jedennaiszty Articulus, gda Czehmester vu kakovomgoder dugovaniu ility Posz-lu Znamenie ili Tabliczu poszti do szvo-ih drugeh Mestrov ter koiegabih ovo ovakovo Poszlane znamenye pri ssise szvoioi ne zasztiglo ter potlam domom doiduchy od szvoie Drusine ovabih ra-zumel pak nebi priel vu Zpravische, du-senie birsaga dvadeszety y pett Novacz

vu Bratovchinu platity. Y koy akobi ka-mo na Delese putt hotil odity, dusen-szeie zverhu toga Czehmestru naglasi-ty y sniegovim dopuscheinem odity, ter dabimusze pripetilo onda domom doi-ty ydaie takovo Znamenie pri nyegovoi hise bilo terbi zamudil, k Czehu ity, du-sanbu dvadeszety y pett novacz Czehu platity y posztaviti.

Dvanaiszty Articulus, Otcza Mestra mo-raiu imatj med szobum dusen bude zvunzke priduche szluge illity Detiche kszebe naztan prymati, ter nyim med Mestru drugem dela poizkaty, akobi pako takov Detich koiemu drugomu znanomu Mestru na ztan od hotel odi-ty, szlobodnomu bude.

Trinajzty Articulus, Da niyeden Mester neszme iz koynzke kose obuteli delati, akoli koy bude delal, takov mestriu szvoiu pogubi.

Stirnaiszty Articulus, da nizese y niye-den od drugud nema gotovovoga dela na obdaiu kupuvaty, nego akobimu, ali akobiga jaka Jako velika Potrebcsina nato primoriala, ali i to pako zdopus-cseniem vszega Czeha, akobi pako prez dopuschenia vchinyi ytha takov tulikaj-se szvoiu mestriu pogubi y zversen bu-de.

Pettnaiszty Articulus, Da od szechdob vszakomu Mestru pri szvoioi hise szlo-bodno bude vszakoiachke kose vcsiny-aty.

Sesznaizty Articulus, da vszaku szobo-tu Mestrom szlobodno bude szvoie de-lo na Piaczu ocsinerto oddavaty, ali Pervo nego delo vun izneiseiu, dusanbu Czehmester pervo delo pogledaty, ter akohman naisinyieno naide, prez nyed-noga odloga y prestimainia Persone vszeti vsze iednako ima vzety, ter vu Spitat szziromahom razdelity, a Szlobodno bude od vure szedme nuter do vu-re deszete obdaia.

Szedemnaizty Articulus, Odregyenoie do gda goder Mestri Soztarszki med szebum novoga Czehmestra zberu ili posztaviu onoga novoga Czehmestra ta-ko onda pred Rihtarom varaskim na zvisi, naiveksemu Csasztniku ility Ka-pitanu Varasza Legradzkoga prasente-raty, koy novo posztavlenie Czehmestar pred imenuvanim Varaskim Csasztni-

kom ili Kapitanom na zvisi jednoga Prizesnika meszta ovoga, mora onomu Cszasztinku ility Kapitanu nato szveti Jurament posztavity, da nyim y vszemu Varaszu y Czehi szvoioj vu vszakoiachkom dellu, Prilikah y vdugovaniu verni hodil bude, y tho vucsinyusi, onda Cszaznik ility kapitan koise ieden Pravichni modus nyiemu datty y posztavity, koim moduszem y pokuliko moskim Czeskim glavam, Deisakom y Deklicsem, Skornie, Czipelisse y osztalo drugo dello budu redili dellali y obdavati budu morali Czesz Czelo ono Letto.

Oszemnaiszty Articuluz, da nigder nigdar niyeden Vuszem Ladaniu Kotara y Imania Medjymorszkoga, Mestria Sostarskie y kusniyarske, Nemske nity Horvaiske zneszme Delaty, pervo negoise pred Czech Mestrom Varasza Legradszkoga ne oglaszi, tersze doztoinim Zakonom mednyihov Czech neikupi y Liszte szlobodne od nyih nevuzme y od recsene Czehe dependeral nebu, y ksemu tomu Goszponu kapitanu vutom Pokornoszt ne obecha.

Devetnaiszti Articuluz, Da vszakoga onoga Stimplera ility Fretara koji nyie podlosen, tersze nesche vkupiti vu Czehu ovi dainie dopuscheno y szlobodno toga Takovoga szilnum rukum, ter akobi nepokoren bil y ako bude potribno y z Kapitana vpomochium nato dognaty.

Dvadeszeti Articuluz, Da nische nemoresze Fantity, Zverhu naimensega Czeha ove Mestra, Deticsa, nity Szluge, nity nyemu nikai aresztaraty, negoie dusen pervo nyiega obtuzitz pred nyiego ve Czeha Mestrom, odkuda akomuie kakva krivicza, szvoiu zadovolystsiniu prieti hoche zverhu krivicza ili dusnika.

Dvadeszeti Pervi Articuluz, da ravno Tak Nimski Mester Horvatszkoga Deticha y szlugu, kak y Mester Horvatszki nemszkoga, szlobodno kszebe prieti more y dersaty y vucsity szlobodno nyim bude.

Dvadeszety Drugi Articuluz, Da niyeden ove Czeha Mester Zvuna vere Ciatolicsanszke nikakovoga drugoga ility druge Vere Deticsa, nity Szluge, vu kakovomu goder Vremenu, prilichnom y neprilichnom vremeno ali Tesskoche kakove, prakorubcze prieti nemosze akoga pa-

ku primu, Mestriu szvoiu pogubity mora.

Dvadeszeti Trety Articuluz, Praismenuvanoga, Nimszkoga y Horvatszkoga Naroda ovoga Navuka Mestri jednu Cszasu ility Ladiczu Czechsku zkupnu imati moraiu, y dohodke, koji vu Previgyeniu della nuter pridu y dohagyaiu na szenyemenom ocsvestom vremenu y tulikaise naosztalom drugom tiedinszkom tergu, imaiusze vu Ladiczu Zpravlyaty, koim dohodkom Pranigyenie onda Csz Nimske y Horvaczke Mestre zaiedno, ter ovi ovakvi dohodki budu na potrebchinu y hasen Czeszsku.

Dvadeszeti Sterti Articuluz, Y Pokihdob vu ovom nassem Vugerszkoga kralyestva naszega Orszaga y naimre vu velikih mesztav y Varaszeh, kako y vu blisnemi drugeh orszagov vu Ladaniu Nazem, pobosnoszt y pokornoszt Bosia naypervich pred vszem drugem osztalim dugovaniem obdersavasze jako, nakoie vekse obdersovanie gledcesi y zarady ovakovoga Zroka pobosnoszti vekse vszaka Czeha, szvoiu zasztavu vu Cirkvah imaiu y dersiu, Zato hocsemu da y bude vu Czirkve Varasza Legradzkoga fare ility Plebanie pri szvetom Troiztvi buduisoj szvoiu Zasztavu imati moraiu, tak da vu ocsovezsztoj Pobosnoszti, szlusbe Bosie ility vu Procesiah pod nyimi vszi Mestri y Detichi, y ovu Czehu prieti ili budnesi Pod Birsag iednoga funta veloga voizka sneis, koy vu Cszassu ili Ladiczu szlussi, zkupaisze zpraviti y dokonsza pri sluzbe Bosie osztaty moraiu. Ter akonisze koi Mester ali Detich Tverdokoren nassel, ter nehovel pri Szlusbi Bosie bitty ali pak hotoncze od nie bih zaosztal, takvomusze fertaly Leta delo zapre y akobi vechkrat tho vchinyti szmel ali probural takosze Czehema ima vuny zhititi y ztirati y nimasze nazad prieti, nego zkastigum, ter obecsaniem pobolsiesze.

Dvadeszeti Peti Articuluz, Mertva tela ovoga Czeha Mestrov, Deticsev, Inasov, ali Drusine druge nyihove Bratimszstvo ovo iednim Zakonom naukup y szvehami voschenemi posten i zakopati y k materi Zemle zpraviti y vu Grob zpraviti imaiu y na Zprovodixche pako drugoga kakova mertviecza ako bude potrebno ter nato obderseni budu gtem

mo Nonagesimo septimo Regnorum nostrorum
 Romanj Trigesimo Nono. Hungarie et reliquorum
 Quadragesimo secundo. Bohemiarum vero Anno quinquagesimo Primo.

1697

Adislaus Thaddeuski
 Episcopus Miorienensis

Joannis Domaniczki

Zadnja stranica legradskog Šoštarskog
 i kušnjarskog ceha iz 1697. godine (Ar-
 hiv Vojvodine, Sremski Karlovci)

na sneche ieden Rky platiu, dusniku
 tulikaise kerschankim Zakonom vucsi-
 nyti ako pako koy osztane od zprevoda
 dva funta voizka zaovsztane birsaga
 datty.

Dvadeszeti Seszti Articulus, Ako szin
 Mestrov, kiser Mestrovu za hisnu To-
 varussiczu szvoiu vzeme te tulikaise
 niye vech dusan Czehu datty nijak, zv-
 na iednoga Obeda y ravno tako ako
 szin Mestrov budeze ove Mestrie vu-
 chil ter bude hotel Mestrom Posztaty
 tersze vu Czehu vkupiti y on niye du-
 sen vech nego pol tuliko kuliko drughi
 zvunszki, koy Czelu Czenu Platy.

Dvadeszety Szedmi Articulus, vu Pre-
 gresseniu Szuprot Posteniu y Szuproti
 neszramote, kak y szuprot dobromu na-

vuku, dobroga Sivlenia y Tulikaisze
 Pravicz Mestrie ove Sostarszke y ku-
 snyarszke, koyisze naiti mogu Szuprot-
 niki, Stimaimsze Zverhu Pregreskov
 szvoieh na szigurno meszto zkrity, pod
 obrambu oszebinu iliti pod zagovor
 szvoiega Zemszkoga Gospona y ako po-
 begli ieszu, terszuse zvedeli, te takve
 hman Csinitele vu takovom dugovaniu,
 nity Goszpon Zemalszki nit nieden dru-
 gi Poglavar alo Szudetv branity zagova-
 raty nitisze zanie imati, ality vu naimen-
 sem Dugovaniu, Bistonesine ovoga Na-
 vuka szuproti sztati nimasze potersziti,
 koie ravno kak y drugde vu drugeh
 meszteh sostarszke y kusnarszke Czeha,
 Zverhu ovakovih Szuprotnikov hman
 Csinyrelov pravdenu ar zversenu mocs

y oblaszt gasztigati imaiu, Zato pakse zverhu Kriuciz ovakvih imenuvani Czehi vucsinyeoi na ponocs bitty imaiu y moraiu.

Dvadeszeti y Oszmy Articulus, Da Articuluse ove vszako Letto ako vecs ne, naimanie dvakrat vu szvoiem zkupa zpravischu ocsiverto pred vszemi prai-steti, ter protolmachiti moraiu, dasze onak bolie budu znali knym potrebnim Dosztoinim Zakonom prilosity y ano-moderaty.

Dvadeszeti devety Articulus, Znasze szvoie gda Leta szvoia odszluze, moguie oszlobodity, u onak od vszeh mestrov moguie za prave Detiche y Mesztre oza-vatty.

Trideszety Articulus, Czehmestra pako budu med szebum Premeniya, iedenkratt Nemszkoga drugoch Horvatczkoga Posztaviu medszobum Czehmestra. Zato Y Mi na ovakvu Poniznu Suplica-tiu imenuvaneh Sostarov y kusnyiarov Legradzskih Nassoj Szvetloj Kralyevszke Cszazti gore imenuvanum Prilikum ponizno napervo doneszano, ter iz mogucsnoszti Nasse y kralyevszke milosche, milosztivno prieto ter pod Nyhovom zemelszkom Goszpodinu ksze-

mu tomu preporucseno podimenuvane Articuluse, vu ov Nas Privilegium Posztavlene y napiszane ter iz drugeh ovih ovakovih Sostarszkih y kusnyarszkih Szehov Navuke, Diacskim jezikom nacsiniyenye y popiszane ter vun vzete, vurszeim kaiszegoder vunyh zadersava, za prave, Prietne y Pourlyne imaiuch aprobuvali y potrebuvali ieszmu, ter recsenim Mestrom Sostarszkim y kusnyarszkim y Nykovomu odvetku na veke da hasznili y valiali budu y vsivali kotere osztanovilizsmu, ysche y nadalie aprobuieumu osztanovitniemu y Potvergyujeimu. Salvis Juribus alienis. Halum Nostrarum Secreto maiori Sigillo nostro quo ut REX HVN Patria utimur impendentj communitarum vigore et Testimonio Litterarum Datum in Civitate nostra Viennz Austriae die nona Minsir Augusti, Anno Domini Millesimo sescuntensimo nonagesimo septimo Regnorum nostrorum Romani Trigesimo nono Hungarie et reliquorum Quadragesimo Secundo. Bohemia vero Anno quadragesimo Prima.

Leopoldus (potpis)

Ladislaus Matthiosorszki
Ethus Nittrientis
Joannes Domaniczki
(potpisi)

(Ilustracija J. Turković)